

Hvilke faktorer udfordrer værdikæden for danskproducerede bælgfrugter til human konsum?

Af Ea Boye Larsen & Camilla Lincoln Andersen, Cand.tech. i Integrerede Fødevarestudier, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi

Fødevaresystemet er under pres for at reducere det klimaaftryk, som især kommer fra landbrugets husdyrproduktion. Reduktion af kødproduktion og -forbrug er derfor et af de greb, der ofte fremhæves, og som et modspil til animalskprotein vinder bælgfrugter indpas i både De Officielle Kostråd og i Regeringens Handlingsplan for Plantebaserede Fødevarer. Når håbet og visionen er, at bælgfrugter i langt højere grad skal indgå i fremtidens fødevarerproduktion- og forbrug, er det oplagt, det danske klima taget i betragtning, at vi selv skal dyrke dem inden for landets grænser. Men hvordan er værdikæden rustet til at kunne levere fremtidens bælgfrugter? Og hvilke faktorer findes i det nuværende fødevaresystem, som kan udfordre værdikæden i at vinde indpas? Denne artikel er et sammendrag af et speciale, som har undersøgt de interne og eksterne faktorer, der har indflydelse på værdikæden i en national kontekst. Artiklen er baseret på interviews med værdikædens aktører foretaget i forbindelse med specialet.

Indledning

Historisk set er bælgfrugter til human konsum blevet produceret i Danmark, men er de sidste årtier kun blevet produceret til foder. For omkring fem år siden opstod en fornyet interesse for produktion af bælgfrugter til fødevarer, og nogle få landmænd startede på

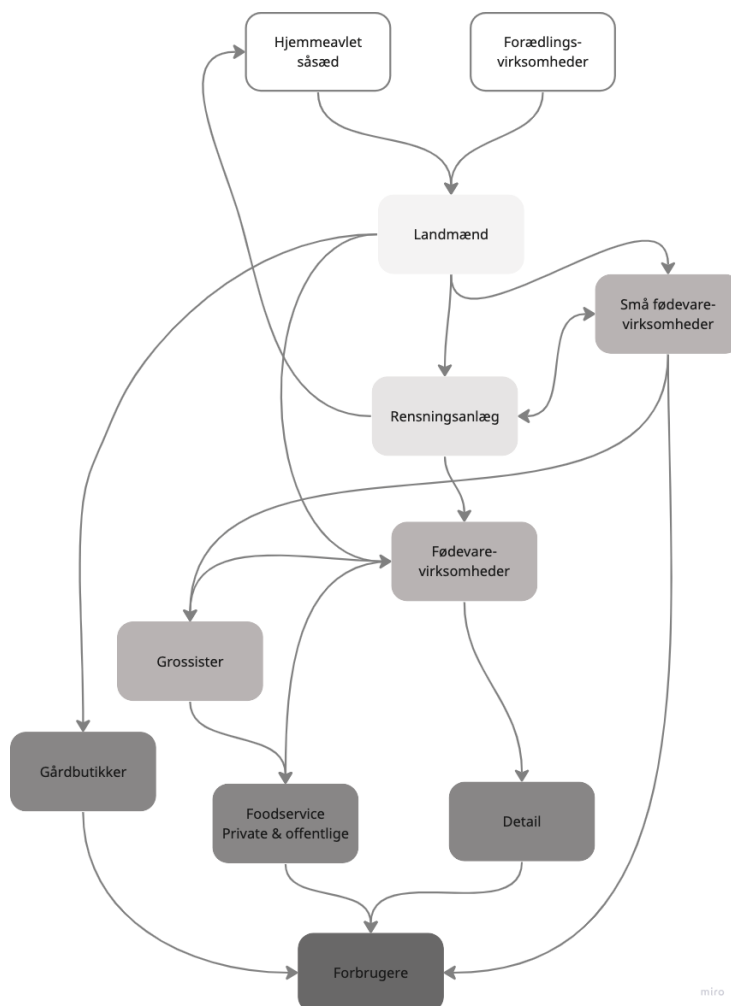
forsøgsbasis med at dyrke danske bælgfrugter. Siden da er 315 landmænd startet med at dyrke bælgfrugter til human konsum i Danmark, hvoraf hestebønner og ærter er de, som flest producerer. I takt med dette har flere aktører og virksomheder meldt sig ind i kampen om at få udbredt danske bælgfrugter

til human konsum i Danmark. Bælgfrugter til human konsum dækker dog stadig kun over et minimalt areal, set i forhold til det totale danske landbrugsareal. Der findes ingen konkrete tal på landbrugsarealet af bælgfrugter til fødevarer, men

det bliver vurderet til at være en marginal andel af det samlede dyrkede areal af bælgfrugter i Danmark (Danmarks Statistik, 2023).

Værdikæden består af forskellige aktører, som er blevet

Figur 1: Kortlægning af værdikæden

Kilde: Egen fremstilling.

identificeret og kortlagt, se figur 1. Den dækker over aktører involveret i bælgfrugternes vej fra jord til bord, fra forædlings-virksomheder og landmænd til slutforbrugere.

Flowet af bælgfrugterne kan variere. Hvor nogle værdikæder indeholder samtlige aktører fra forædlingsvirksomheder til privatforbrugere, har andre værdikæder kortere vej fra jord til bord og går ikke gennem samtlige mellemlid. Alle led i værdikæden er repræsenteret i de interviews, som er foretaget i forbindelse med specialet.

I værdikæden er manglende efterspørgsel et udbredt problem. På trods af udgivelsen af De nye Officielle Kostråd i 2021, som for første gang har fokus på klima og derfor også bælgfrugter som alternativ til kød, er indtaget af bælgfrugter i Danmark lavt (Fødevarestyrelsen, 2021). Danskerne spiser i gennemsnit 2 til 5 gram bælgfrugter dagligt, hvilket er langt fra de 100 gram, som er anbefalet (Fødevarestyrelsen, 2022A).

Årsager til manglende efterspørgsel skal findes blandt udfordringer internt i værdikæden, imens andre udfordringer eksisterer uden for værdikæden. De vigtigste udfordringer, både de interne og de eksterne, vil blive gennemgået i denne artikel.

Udfordringer internt i værdikæden

Dyrkning og forarbejdning af bælgfrugter til human konsum er vanskeligere og har højere kvalitetskrav end til foder. Dette betyder, at værdikæden i meget begrænset omfang har kunne udnytte eksisterende strukturer og eksisterende viden om dyrkning og håndtering af bælgfrugter, men derimod har måtte oparbejde et nyt kompetencegrundlag målrettet bælgfrugter til fødevarer.

Dette har givet adskillige udfordringer internt, som på forskellige måder udfordrer kædens succes. De største er vurderet til at findes i dyrkningen, et manglende vidensflow, rensningen, distributionskanalernes rolle og udfordringer med værdiskabelse.

Dyrkning

Det danske klima, med en kombination af milde temperaturer, regnvejr og relativ høj luftfugtighed, gør det umiddelbart fordelagtigt at dyrke bælgfrugter. I Danmark er det, vejret taget i betragtning, fortrinsvis typer som Ingrid ærter og hestebønner, der kan dyrkes, imens kikærter, linser og kidney bønner er udfordrende at opnå et højt udbytte af.

Vejrets uforudsigelighed har dog ført til, at udbyttet af bælgfrugter i Danmark i 2023 har været på sit laveste, og hos de fleste landmænd har der intet udbytte været. Bælgfrugter er ikke særlig modstandsdygtige over for ukrudt og insekter, og det er derfor en stor udfordring for landmænd at opnå et udbytte, som er af acceptabel kvalitet.

Derudover indeholder de fleste bælgfrugter antinæringsstoffer, som kan være skadelige for helbredet. Forædlingsvirksomheder arbejder derfor på at opformere sorter med et lavere indhold af antinæringsstoffer.

Samtidig ligger der også en stor udfordring i at blive klogere på tilberedningen og dens påvirkning på indholdet af antinæringsstoffer i bælgfrugter. På nuværende tidspunkt har det en negativ indflydelse på efterspørgslen downstream i kæden, eftersom produkternes indhold efter tilberedning i nogle tilfælde er ukendt.

Yderligere, som følge af at bælgfrugter i mange år udelukkende er blevet dyrket til foder, har smagen været underordnet. Trods forædlingsvirksomheders arbejde på at forbedre dette, kan danske bælgfrugter endnu ikke leve op til smagen af udenlandske. Der ligger derfor fortsat en opgave for forædlingsvirksomhederne i at opformere sorter med rigere smag. Omvendt argumenterer nogle aktører for, at smagen af danske bælgfrugter er friskere end de udenlandske, eftersom de har en kortere vej fra jord til bord.

I de foregående år har der været et øget fokus på bælgfrugter i medierne, blandt andet igennem De nye Officielle Kost-

råd, som tidligere beskrevet, samt sangen "*Hvad fuck er en bælgfrugt*" (Fødevarestyrelsen, 2022B). Kostrådene fremhæver kikærter, kidney bønner og sorte bønner som eksempler på typer af bælgfrugter, som kan inkorporeres i måltider, og sangen fremhæver kikærter i sangteksten. Ydermere er kikærter og kidney bønner de typer bælgfrugter, som danskerne spiser mest (Stamer, et al., 2019). Dette er en udfordring for værdikæden for danske bælgfrugter, eftersom vejret gør det udfordrende at producere netop disse varianter af bælgfrugter. Så selvom at mediernes øgede fokus på bælgfrugter for mange i værdikæden anses for at være en fordel, er det ikke givet, at det vil skabe mere fokus på de danske varianter, når kendskabet udbredes med andre sorter i fokus.

Manglende vidensflow

Danske landmænd er overordnet set omstillingsparate og villige til at dyrke bælgfrugter til human konsum, både fordi det er fordelagtigt at lade bælgfrugter indgå i sædskiftet,

men også fordi bælgfrugter til konsum er en højværdiafgrøde, som giver større indtjening per hektar end til foder. Men denne villighed spænder i flere tilfælde ben for landmændene, når de dyrker bælgfrugter, som de efterfølgende ikke kan afsætte, grundet uvidenhed om status på efterspørgsel. Producenter oplever desuden at blive kontaktet af landmænd, som ønsker at sælge bælgfrugter, som de må afvise, da de selv er tilstrækkeligt forsynet. Der eksisterer derfor en mangel på vidensflow mellem landmænd og downstream i værdikæden. Dette tydeliggør samtidig, at der er en ubalance mellem udbud og efterspørgsel af danske bælgfrugter.

Rensning

Rensning af bælgfrugter til konsum har siden værdikædens begyndelse været en udfordring og tæller stadig i dag flere udfordringer.

Bælgfrugter bliver høstet én gang årligt, hvilket resulterer i, at alle skal have deres bælgfrugter høstet og rensset inden for samme måned. Dette skaber

en flaskehals, da der i Danmark er for få rensningsanlæg til at de kan følge med den komprimerede efterspørgsel ved høsttid. Dette skaber lange fragtdistancer og ventetider, hvilket forårsager, at bælgfrugterne i nogle tilfælde først er klar til salg et år efter høst.

Dernæst følger udfordringer med kvaliteten af bælgfrugterne. Værdikæden kæmper med at kunne levere produkter af høj kvalitet, uden sten i posen og insektbid på bælgfrugterne. Når danskerne køber lokale fødevarer, er det med en forventning om høj kvalitet, hvilket gør, at netop dette er en særlig vigtig udfordring at få løst (Strømsted, et al., 2023).

Hvad gælder for både antal rensningsanlæg og kvaliteten af produkterne er, at værdikæden har haft øget fokus på at forbedre dette, hvilket har medvirket til, at der er flere rensningsanlæg og en markant forbedret kvalitet i dag end ved opstart. Detailsektoren oplever dog udfordringer med den svingende kvalitet af danske bælgfrugter

og fravælger dem, på baggrund af højere kvalitet og lavere priser på de udenlandske.

Distributionskanaler

Sammen med foodservice, besidder netop detailsektoren ellers en vigtig rolle i forhold til tilgængelighed og udbredelse af danske bælgfrugter. Hvor foodservice serverer måltider til hundredtusinder dagligt, har supermarkederne mulighed for at udstille og promovere produkterne på supermarkedshylder til den daglige forbruger. Der er altså kæmpe potentiale for at facilitere en stor efterspørgsel inden for disse distributionskanaler, som kan øge den private efterspørgsel på danske bælgfrugter.

For nu kan det dog vurderes, at dette potentiale ikke bliver indfriet, da disse aktører i første omgang ikke oplever betydelig efterspørgsel fra forbrugerne, men også parametre som lavere kvalitet, for høj indkøbspris og svingende forsyning holder dem tilbage. Selvom der er en oplevelse af, at der på foodservicesiden begynder at ske en

orientering mod og en stigende interesse for at bruge danske bælgfrugter i storkøkkenerne, opleves særligt, at detailhandlen hænger i bremsen, hvad angår promovning af danske bælgfrugter.

Dog begynder der at dukke eksempler på samarbejder mellem detail og producenter op. Meny og Meyers er gået sammen om at hjælpe danskerne med at tage danske bælgfrugter til sig, gennem promovning af bælgfrugternes egenskaber, anvendelse og historie i Meny's butikker (Meyers, 2023).

Udfordringer med værdiskabelse
For værdikæden er det en udfordring at imødekomme, hvad der skaber værdi for forbrugere, særlig i forhold til pris og det, som værdikæden ønsker at differentiere sig på.

Prisen på danske bælgfrugter ligger i den høje ende, særligt sammenlignet med udenlandske bælgfrugter, hvor de danske i de fleste tilfælde er mere end dobbelt så dyre. Årsagerne er flere, men skal

blandt andet findes i værdikædens korte levetid, hvilket gør, at de stadig er ved at etablere strukturer og fremme viden, som skal forbedre udbyttet og gøre det nemmere og billigere at få dem rensset. Men for at kunne sænke prisen på danske bælgfrugter, er stigende efterspørgsel altafgørende, da en øget mængde vil mindske omkostninger per kg.

Der er dog uenighed om, hvorvidt danske bælgfrugter skal være konkurrencedygtige over for udenlandske på prisen. Den danske værdikæde har arbejdsforhold og arbejdsvilkår, som er bedre end udenlandske, og dette vil uundgåeligt afspejle sig i prisen på de danske.

Hvad angår forbrugerne, er pris dog en af de mest afgørende faktorer, når der handles ind (Strømsted, et al., 2023). Lave priser på udenlandske bælgfrugter er en af årsagerne til, at kunder køber bælgfrugter, og en motivationsfaktor til at købe flere bælgfrugter er endnu lavere priser (Løbner, et al., 2022). I detailsektoren er der uenighed

om, hvorvidt forbrugere er villige til at betale mere for danske bælgfrugter. Men ifølge en af de største detailkæder i Danmark, er forbrugere ikke villige til at betale ekstra for danske bælgfrugter, hvorfor de kun har få varianter i sortiment. Den høje pris på danske bælgfrugter er derfor en stor udfordring for værdikædens succes.

Blandt aktørerne i værdikæden er der ingen tvivl om, at attributterne klimahensyn og det lokale islæt er det, som bælgfrugterne skal skille sig ud på og dermed differentiere sig på i markedet, særligt over for udenlandske bælgfrugter og kød. For at tydeliggøre disse værdier over for slutforbrugerne udføres der forskellige initiativer i værdikæden, heriblandt undervisning og workshops, synliggørelse af attributterne på emballagen af fødevarerne samt det tidligere beskrevne samarbejde mellem Meny og Meyers, hvor danske bælgfrugter sælges igennem en vej-selv bod i Meny's butikker (Meyers, 2023). Alt sammen bliver det gjort med henblik på at formidle brugen af bælgfrugter

men særligt også for at tydeliggøre det klimamæssige aspekt, samt at produkterne er lokalt produceret.

Men disse attributter er kun værdifulde, hvis de for kunderne opleves som noget, der skaber værdi for produkterne. Et studie viser, at antallet af forbrugere, som prioriterer klimahensyn, når de handler ind, er faldende (Landbrug & Fødevarer, 2023), og et andet studie viser, at der også ses en nedgang i antallet af måltider med lokalproducerede fødevarer (Strømsted, et al., 2023). Det kan derfor tyde på, at det kan være svært at forene værdikædens oplevede attributter med de tendenser, der ses i forbrugerpræferencer. Der ligger derfor en udfordring i at forstå, hvad kunderne værdisætter, og hvad deres indkøbspræferencer er, for at kunne optimere formidlingen af produkterne og dermed øge kundernes oplevede værdi af danske bælgfrugter.

Værdikædens eksterne udfordringer

Udover at der i værdikæden er udfordringer for danske bælg-

frugters vej fra jord til bord, er det også væsentligt at erkende modstridende mekanismer, som findes i det omkringværende fødevarer-system i Danmark.

Selvom der er et fokus på at øge indtaget af bælgfrugter, blandt andet qua De Officielle Kostråd, samt at nedbringe klimaaftrykket fra landbruget ved at omstille til produktion af flere planter og bælgfrugter i Handlingsplanen for Plantebaserede Fødevarer, er der stadig flere stærke systemiske mekanismer, som afholder danske bælgfrugter fra at vinde indpas i det danske fødevarer-system.

Nogle af de mere prominente modstridende mekanismer er vurderet til at være:

- sociale barrierer for øget efterspørgsel
- skævvredet fordeling af økonomisk støtte i landbrugs-sektoren
- fokus på husdyrproduktion i forskning og uddannelse
- etablerede teknologier som barrierer for nye praksisser.

Sociale barrierer for øget efterspørgsel

Det faktum, at der er lav efterspørgsel efter bælgfrugter generelt, er selvfølgelig en utrolig essentiel kurve at få vendt. Årsager til den lave efterspørgsel kan blandt andet findes i, at bælgfrugter som råvare umiddelbart konkurrerer med en af dansk madkulturs helt store hjørnesten. Kødet har længe haft en fast plads i dansk madkultur, hvorimod bælgfrugter kun spiller en marginal rolle.

Andre sociale forklaringer relaterer sig til en skepsis om social accept af måltider med udgangspunkt i planter og bælgfrugter, hvor kødet er udeladt, fordi mange er af den overbevisning, at et fuldendt måltid skal indeholde kød (Hornbek, 2021). Selvom forbrugere anbefales at reducere kødindtag og skruer op for bælgfrugter af hensyn til blandt andet klimaet, så er andelen af forbrugere, der vægter klima i forbindelse med fødevarereindkøb, som tidligere nævnt, faldet de senere år (Strømsted, et al., 2023) (Landbrug & Fødevarer, 2023). En sådan udvikling

i forbrugeres værdisæt i forbindelse med fødevareindkøb og en fastgroet madkultur, der i høj grad favoriserer kød, skaber sociale barrierer for en øget efterspørgsel.

For at overkomme disse sociale udfordringer vil det kræve en normalisering af integrering af bælgfrugter i danskernes måltider, men udviklingen er oppe mod stærke kræfter, som forbrugsvaner og sociale praksisser.

Skævvredet distribution af økonomisk støtte i landbrugssektoren

Udover at der i dansk madkultur er et iboende fokus på kød, er også det danske landbrugssystem funderet omkring husdyrproduktion. Selvom regeringen har en vision om, at Danmark bør være førende på plantebaserede fødevarer (FVM, 2023), eksisterer der nogle parametre relateret til landbrugsproduktion og ydeevne, som kan fastholde en opfattelse af husdyrproduktion som umiddelbart mere fordelagtig. Sådanne parametre er for eksempel oparbejdet effektivitet gennem årelang op-

timering, eller tabt investering som konsekvens af at gå bort fra de eksisterende, mainstream produktionssystemer.

Disse parametre bliver reproduceret gennem en skævvredet finansiel støtte, husdyr- og planteproduktion imellem, samt investeringer i eksisterende dominerende praksisser (Iversen & Sæhl, 2021). Når husdyrproducenter modtager 1200 gange mere i finansiel støtte end planteproducenter gør (Koszyczarek, 2023), skaber dette en stiafhængighed mod husdyrproduktion, fordi denne industri dermed bliver understøttet til kontinuerlig udvikling, mens det skaber trangere kår for forbedring og effektivisering af blandt andet dansk bælgfrugtproduktion.

For at overkomme de udfordringer, som værdikæden for danske bælgfrugter oplever i dyrkningsleddet, kan et vigtigt indsatsområde derfor være øget finansiel støtte og investering i forbedrede landbrugspraksisser for bælgfrugtproduktion.

Fokus på husdyrproduktion i forskning og uddannelse

I forlængelse af den finansielle støtte målrettet husdyrproduktion, kan der også findes et overvejende fokus på dette inden for forskning og uddannelse. Dansk landbrug er med hjælp fra forskningsinstitutioner blevet udviklet intensivt de seneste 100 år med hensyn til effektivitet og udbytte især inden for netop husdyrproduktion (Ringgaard, 2020).

Når industriens egeninteresser ligger i løbende at forbedre det eksisterende system, er incitamenterne til at ændre det systemiske status quo mindre tillokende (Fischer, 2023), selvom alternativet med en øget produktion af planteprotein altså vurderes til at være fremtiden. Der er nu opstået en diskussion om, hvorvidt forskningsmidler skal gentænkes til at prioritere planteproduktion som bælgfrugter i langt højere grad end hidtil (Ringgaard, 2020).

Flere forskningsmidler målrettet bælgfrugtproduktion vil potentielt kunne forbedre mulighe-

derne for at overkomme nogle af de udfordringer, som værdikæden oplever i dyrkningsledet, da planteproduktionens ydeevne kan få bedre vilkår til at konkurrere med husdyrproduktion på udbytte og effektivitet.

Etablerede teknologier som barrierer for nye praksisser

Det vurderes, at produktionssystemer i landbrugsledet, men også forarbejdningsudstyr og -faciliteter i forarbejdningsfasen såvel som distributionskanaler er blevet udviklet og styrket med fokus på majs, græsser og raps til foder i det danske plantelandbrug. Denne ekstensive betoning af at levere foder til husdyrindustrien har resulteret i et system, der ikke i første omgang er designet til bælgfrugter til human konsum (Lundsgaard, 2022) men i stedet er orienteret mod de højperformative praksisser forbundet med husdyrindustrien.

Dette har skabt en ekstern barriere for at investere i alternative praksisser som for eksempel rensningsanlæg specialiseret til bælgfrugter til human konsum,

da der er strengere krav til disse anlæg og maskineri end til de tilsvarende til foderforarbejdning. Når sådanne nye teknologier udfordrer eksisterende teknologiers kvalitetsstandarder, giver dette dårligere vilkår for udviklingen og implementeringen af den nye teknologi (Magrini, et al., 2018).

Denne forskel på kravene til produktkvaliteten er med til at udfordre implementering og optimering af rensnings- og forarbejdningsleddet i værdikæden for danske bælgfrugter.

Passionerede aktører og stærkt samarbejde

Selv om mange interne og eksterne udfordringer truer værdikæden, er der en masse passionerede ildsjæle, som dagligt arbejder for at overkomme disse. Mange aktører har været med fra opstarten af værdikæden og er drevet af en lyst til at ændre på det køddominerede system, der eksisterer i dag. Aktørerne er i høj grad drevet af en stærk viljestyrke og en stor lyst til at lykkes.

I værdikæden er der en generel tendens til, at aktørerne imellem ser hinanden som kollegaer, mere end konkurrenter, hvilket gavner konkurrencedygtigheden på nuværende tidspunkt, taget den smalle værdikæde i betragtning. Sammen kæmper de for at opnå større markedsandele, særligt igennem vidensdeling indenfor landbrugsleddet men også vidensdeling downstream i kæden.

Et eksempel på dette er sammenslutningen af 15 landmænd på Bornholm, som sammen har etableret FoodsBornholm. Den blev til på baggrund af en erkendelse af, at der er rigtig meget viden, som mangler om dyrkningen af danske bælgfrugter til human konsum. Formålet er derfor at dele viden og forsøgs erfaringer med hinanden. Dette samarbejde har også gjort det økonomisk muligt at lave en fælles investering i et rensningsanlæg, hvor de kan rense egne bælgfrugter på Bornholm. På denne måde har de kunne undgå udfordringer med lange distributionsafstande samt

mangel på kontrol af rensningskvaliteten (FoodsBornholm, u.d.).

Som en nyopstartet værdikæde er sammenslutninger som disse altafgørende, særligt taget i betragtning af at høstfrekvensen kun er én gang årligt, og der derfor er ekstra brug for at tage ved lære af hinandens erfaringer.

Konklusion

Værdikæden for danske bælgfrugter er truet af udfordringer, som skal findes både internt og eksternt. De interne faktorer udfordrer både kvaliteten, prisen og tilgængeligheden af bælgfrugterne. Eksterne modstridende mekanismer i det omkringværende fødevarer-system i Danmark, som sociale barrierer for at erstatte kød med bælgfrugter, skævvredet økonomisk støtte og fokus i forskning, udfordrer mulighederne for danske bælgfrugters vej fra jord til bord.

Passionerede og målrettede aktører i værdikæden står dog sammen om at overkomme dis-

se udfordringer og dermed udbrede kendskabet til og forbruget af danske bælgfrugter.

Men hvis værdikæden skal kunne levere fremtidens bælgfrugter af tilfredsstillende kvalitet og skabe værdi for forbrugerne, og danske bælgfrugter dermed skal vinde indpas i dansk madkultur samt integreres i fødevarer-systemet, ligger der stadig en del arbejde i fortsat at styrke værdikæden for danske bælgfrugter.

Referencer

Danmarks Statistik, 2023. Danmarks Statistik. [Online]. <https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1440>

Fischer, J. M., 2023. Minister: Landbruget skal bestå af flere planter. <https://borsen.dk/nyheder/baeredygtig/minister-landbruget-skal-bestaa-af-flere-planter>

FoodsBornholm, n.d. Ide & værdigrundlag. <https://www.foodsbornholm.dk/da/om-foodsbornholm/ide-og-vaerdigrundlag>

Fødevarerstyrelsen, 2021. De Officielle Kostråd. <https://foedevarestyrelsen.dk/kost-og-foe>

[edevarer/alt-om-mad/de-officielle-kostraad/kostraad-til-dig/de-officielle-kostraad](#)

Fødevarestyrelsen, 2022A. Danskernetilgernes pise flere bælgfrugter - men mange ved ikke hvad det er. <https://foedevarestyrelsen.dk/nyheder/faglige-nyheder/2022/feb/aok-danskerne-vilgerne-spise-flere-baelgfrugter-men-mange-ved-ikke-hvad-det-er>

Fødevarestyrelsen, 2022B. Hvad fuck er en bælgfrugt? <https://foedevarestyrelsen.dk/nyheder/presmeddelelser/2022/jan/hvad-fuck-er-en-baelgfrugt>

Hornbek, M., 2021. Danskerne har nedsat kødforbruget – men vi halter efter de andre europæere. <https://nyheder.ku.dk/alle-nyheder/2021/11/danskerne-har-nedsat-koedforbruget-men-vi-halter-efter-de-andre-europaeere/>

Iversen, S. & Sæhl, M., 2021. Landbrugsfond uddeler millioner: Under en procent bliver brugt til at udvikle plantemad. www.dr.dk/nyheder/viden/klima/landbrugsfond-uddeler-millioner-under-en-procent-bliver-brugt-til-udvikle

Koszyczarek, H. H., 2023. Hver gang kødindustrien får 800 kr. i offentlig støtte, får planteindustrien 1 kr. <https://okonu.dk/politik-og-udvikling/hver-gang-koedindustrien-faar-800-kr-i-offentlig-stoette-faar-planteindustrien-1-kr>

[vikling/hver-gang-koedindustrien-faar-800-kr-i-offentlig-stoette-faar-planteindustrien-1-kr](#)

Landbrug & Fødevarer, 2023. Analyse af danskernes syn på klima og bæredygtighed, Copenhagen: Landbrug & Fødevarer.

Lundsgaard, R., 2022. Sådan ligger landet 2022 - tal om landbruget, Copenhagen: Danmarks Naturfredningsforening & Dyrenes Beskyttelse.

Løbner, M. H. et al., 2022. Forbrugsanalyse for bælgfrugter, s.l.: Fødevarestyrelsen.

Magrini, M.-B. et al., 2018. Pulses for Sustainability: Breaking Agriculture and Food Sectors Out of Lock-In. *Frontiers in Sustainable Food Systems* vol. 2 Art. 64, 24 October.

Meyers, 2023. Meyers og MENY lancerer "bland-selv"-bælgfrugt-bod. www.via.ritzau.dk/presmeddelelse/13735311/meyers-og-meny-lancerer-bland-selv-baelgfrugt-bod?publisherId=13559779&lang=da

Ringgaard, A., 2020. Grøn omstilling: Bør vi droppe offentlig forskning i kød og mejeriprodukter? <https://videnskab.dk/teknologi/groen-omstilling-boer-vi-droppe-offentlig-forskning-i-koed-og-mejeriprodukter>

[pe-offentlig-forskning-iko-ed-og-mejeriprodukter/](#)

Stamer, N. B. et al., 2019. Madkultur 2019 - Råvarer, s.l.: Madkulturen.

Strømsted, K. I. et al., 2023. Madkultur 2023, Roskilde: Madkulturen.

